

**INGLIZ TILIDA KOMMUNIKATIV QOBILIYATLARNI
RIVOJLANTIRISHNING DIDAKTIK ASOSLARI**

Xalilova Muxlisa Ulug'bek qizi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz tilida kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantirishning didaktik asoslari xususida soʻz yuritildi.

Kalit soʻzlar: kommunikativ, lingvistik, kompetensiya, chet tili, tinglash, gapirish, oʻqish

Kirish

Til muhim aloqa vositalaridan biridir. Buzir insoniyat jamiyatining rivojlanishi va mavjudligini tasavvur qilish qiyin. Bugungi kunda ijtimoiy munosabatlarda ro'y berayotgan o'zgarishlar maktab o'quvchilarining kommunikativ kompetentsiyasini oshirish va ularning til tayyorgarligini takomillashtirishni talab qiladi. Ko'p madaniyatli va ko'p tilli dunyoda zamonaviy boshlang'ich maktab o'quvchisini rivojlantirish jarayonida chet tili muhim va nisbatan yangi fanlardan biridir. Rus tili va adabiy o'qish kabi, u o'quvchining kommunikativ madaniyatini shakllantiradi, uning umumiy nutqini rivojlantirishga hissa qo'shadi, dunyoqarashi va bilimini kengaytiradi. Ingliz tili akademik fan sifatida fanlararo xususiyatga ega (chet tilidagi nutq mazmuni turli sohalardagi bilimlar bo'lishi mumkin, masalan, adabiyot, san'at, tarix, geografiya, matematika va boshqalar); ko'p darajali (bir tomondan, turli lingvistik vositalarni o'zlashtirish kerak: leksik, grammatik, fonetik, ikkinchi tomondan, nutq faoliyatining to'rt turi bo'yicha ko'nikmalar); ko'p funktsionalilik (ta'lim maqsadi va turli xil bilim sohalarida bilim olish vositasi sifatida harakat qilishi mumkin) [4, 8].

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu maqolaning metodologiyasida kuzatish, umumlashtirish, guruhlash, qiyosiy tahlil qilish, nazariy izohlash. Bundan tashqari, Maqolaning ilmiy asosini hujjatlar, mahalliy va xorijiy mamlakatlar olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlar ma'lumotlari, ilmiy nashrlar tashkil etadi.

Tahlil va natijalar

Federal davlat ta'lim standartiga muvofiq, "Chet tili" fanining asosiy maqsadi kommunikativ kompetentsiyani shakllantirishdir. Bu shuni anglatadiki, talabalar nutqning og'zaki va yozma shakllarida cheklangan nutq qobiliyatlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda ona tilida so'zlashuvchilar bilan muloqot qilish istagi va qobiliyatiga ega bo'lishlari kerak. Shundan kelib chiqib, biz o'z ishimizni "kompetentlik", "kompetentlik", shuningdek, "lingvistik kompetensiya" toifalarini ko'rib chiqishdan boshladik. Ilmiy adabiyotlarni ko'rib chiqishda biz "kompetentlik" - bu kimdir bilimdon bo'lgan bir qator masalalar degan xulosaga keldik. "Kompetensiya" - bu shaxsning ta'lim va hayotiy tajriba bilimlaridan foydalangan holda, real hayotiy vaziyatlarda yuzaga keladigan muammo va vazifalarning echimini topishga imkon beradigan shaxs sifati.

"Lingvistik kompetensiya" atamasi shaxsning nutq faoliyatining retseptiv va mahsuldor turlarida aloqa vositasi sifatida til tizimi (fonetika, grammatika, lug'at) haqidagi bilimlarini etarli darajada qo'llash qobiliyatini anglatadi. 362]. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida til kompetensiyasini rivojlantirish uchun biz tegishli modelni ishlab chiqdik. Biz model real jarayonning soddalashtirilgan tasviri deb taxmin qildik. Kontent komponenti fonetik kompetentsiyani shakllantirishni va hokazolarni ham o'z ichiga oladi, ammo modeldagi maqsad til kompetentsiyalari darajasini oshirishdir. Kompetensiya kompetensiyadan kengroqdir.

Modelni yaratishning boshlang'ich nuqtalari o'quv jarayonini tashkil etishning yaxlit, faoliyatga asoslangan va shaxsga yo'naltirilgan yondashuvlari edi. Yaxlitlik, bizningcha, til kompetensiyasi malakalarini shakllantirish va shakllantirishning ob'ektiv mantiqiga mos kelishi, bosqichma-bosqich, uzluksiz bo'lishi, bosqichma-bosqich (miqdoriy o'zgarishlar) va bosqichli (sifat o'zgarishlari) xarakterga ega bo'lishi kerak. Biz boshlang'ich maktab o'quvchilarida til kompetensiyasi ko'nikmalarini shakllantirish modelini yaratishda faoliyatga asoslangan yondashuvni tanladik, chunki rus psixologiyasida faoliyat shaxsning shaxs sifatida rivojlanishining doimiy asosi ekanligi to'g'risidagi ma'lumotlar mavjud [2, p. 18]. Til kompetentsiyasini shakllantirish jarayoni ta'lim jarayonida

shaxsning ehtiyojlari va imkoniyatlarini hisobga olmasdan mumkin emas. Talabalarga yo'naltirilgan yondashuvni amalga oshirish o'quvchilarning shaxsiy funktsiyalarini aktuallashtiradigan pedagogik vaziyatga asoslanadi.

Ishlab chiqilgan model quyidagi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi: mazmun, operatsion, baholash va ishlash, shuningdek, pedagogik shartlar. Kichik maktab o'quvchilarida til kompetentsiyasini shakllantirish uchun belgilangan pedagogik shartlar to'liq amalga oshirilishi kerak [4, s. 11-18].

O'rganilayotgan jarayonning natijasi o'rganish jarayonida turli madaniyat vakillari bilan samarali muloqotni ta'minlaydigan til kompetensiyasi ko'nikmalarini rivojlantirishning yuqori darajasidir. Baholovchi-samarali komponent doirasida nutq faoliyatining retseptiv va mahsuldor turlarida til bilimlarini amalga oshirishning adekvatligi asosida past, o'rta va yuqori darajalar aniqlandi.

Boshlang'ich maktab o'quvchilarining til kompetensiyasi ko'nikmalarini rivojlantirishning past darajasida, ingliz tili darslarida talabalar ingliz alifbosining barcha harflarining imlosini, transkripsiya belgilarini bilishlari va matndan nusxa ko'chirishlari kerak; o'qituvchining nutqini va osonlashtirilgan matnlarning asosiy mazmunini quloq bilan tushunish; suhbatdoshingizga savol bering, oddiy savollar bering, o'zingiz haqingizda qisqacha gapiring, namuna asosida ob'ektlar, rasmlarning qisqacha tavsiflarini tuzing; qisqa matnlarni ovoz chiqarib o'qing.

O'rta darajadagi talabalar audio yozuvlardagi qisqa matnlarning asosiy mazmunini quloq bilan tushunishlari kerak; matnlarning asosiy mazmunini chuqur o'rganib, jimgina o'qing, matndan kerakli ma'lumotlarni toping; namuna asosida tabrik yoki qisqa shaxsiy xat yozish; oddiy odob-axloq dialogini o'tkazing, o'zingiz, oilangiz, do'stingiz haqida boshlang'ich darajada gapira oling, ob'ektni, rasmni tasvirlang.

Yuqori darajada boshlang'ich maktab o'quvchilari standart muloqot sharoitida suhbatni o'tkazish, suhbatdoshiga savol berish va unga javob berish, o'z fikrini bildirish, o'zi, oilasi va do'stlari haqida gapira olishlari kerak; ona tilida so'zlashuvchining e'lonlari va bayonotlarining asosiy mazmunini quloq bilan tushunish; turli janrdagi matnlarni o'qish va ularning mazmunini tushunish, kerak

bo'lganda ikki tilli lug'atlardan foydalanish; shakllarni to'ldiring, tabriklar, shaxsiy xatlar yozing [1].

Tinglash ko'nikmalarini o'zlashtirish uchun mashqlar va testlardan tashqari, bolalarga ingliz tilida bir qancha ta'limiy multfilmlar namoyish etildi. Maktab o'quvchilari dinozavr Gogo va cho'chqa Pepe bilan birgalikda nafaqat rang-barang multfilm tomosha qilishdi, yangi so'zlarni o'rganishdi va ilgari o'rganilgan materiallarni birlashtirishdi, balki chet tilidagi nutqni ham eshitishdi. Multfilmlarni tomosha qilish yoki hikoyalar tinglashdan so'ng o'quvchilarga multfilm yoki matn mazmuni yuzasidan savollar berildi, ular javob berdilar, natijada chet tilidagi nutqning mohiyati va mazmunini tushunganlari yoki tushunmaganlari aniq bo'ldi.

Guruhda ingliz tilini o'rganishga bo'lgan motivatsiyasi yetarlicha baholanmagan bolalar bor edi. Yigitlar e'tiborsiz edilar va tezda mavzuga qiziqishni yo'qotdilar. Ammo talabalarning aksariyati ingliz tilini o'rganishga qiziqish bildirishdi. Ular zavq bilan qo'shiqlar kuyladilar, chet tilida bo'lib o'tgan barcha syujet va o'yinlarda qatnashdilar. Tasodifiy suhbatda ba'zilar kelajakda nima xohlashlarini aytib berishdi. Bo'lajak kasbini chet tili bilan bog'lashni rejalashtirgan talabalar ham bor edi. Misol uchun, sayyohlik kompaniyasida gid bo'ling yoki tarjima bo'limida tarjimon bo'ling va ulardan biri styuardessa bo'lishni xohlayotganini tan oldi.

Ishlab chiqilgan pedagogik modelga biz samarali o'zaro ta'sir bilan kichik maktab o'quvchilarining chet tilini motivatsion va samarali o'zlashtirishiga hissa qo'shadigan faol tashkil etish usullari, zamonaviy yondashuvlar va pedagogik shart-sharoitlarni kiritdik.

Olingan natijalar eksperimental sinf o'quvchilarida nazorat sinfiga qaraganda til kompetensiyasi ko'nikmalarini jadal rivojlantirayotganini tasdiqlaydi. Talabalar chet tilini o'rganishning muhimligini tezroq tushunadilar.

3) nazorat - bu bosqichda biz o'quvchilarning nutq faoliyatining to'rt turi bo'yicha bilim darajasini aniqlashga qaratilgan topshiriq va testlarni qayta qo'lladik. Eksperimental ishning boshida va oxirida topshiriqlarni tahlil qilish tajriba guruhidagi kichik maktab o'quvchilarining til kompetensiyasini rivojlantirish

natijalari nazorat guruhidagi natijalardan yuqori ekanligini aniqlashga imkon berdi.

Til kompetensiyasining jihatlarini Eksperimentning boshlanishi, %
Eksperimentning oxiri, %

CG EG CG EG

Tinglash 41,6 49,5 42,6 77,5

Gapirish 49,7 53,3 45,7 78,3

O'qish 50,2 48,9 47,2 74,8

Xat 52,5 47,3 50,4 75,9

Xulosa va takliflar

Amalga oshirilgan ishlar natijalari kichik yoshdagi maktab o'quvchilarining til ko'nikmalarini rivojlantirish darajasidagi sifat va miqdoriy o'zgarishlarni qayd etish imkonini beradi. Tajriba davomida olingan natijalarni tahlil qilish va umumlashtirish shuni ko'rsatdiki, biz o'quv mashg'ulotlarida qo'llagan til faoliyati usullari bizga individual o'quvchilarni yaxshiroq o'rganish, o'rganishga qiziqish uyg'otish, kichik yoshdagi o'quvchilar bilan o'zaro aloqada mutlaq aloqaga erishish, yaxshi niyat muhitini yaratish imkonini beradi. va faol ishtirok etish. ijodiy ish, har bir o'quvchining faol ishtirokini ta'minlash. Bolalarni muloqot qilishga o'rgatish uchun ularning muloqot qilish motivlarini shakllantirish va qo'llab-quvvatlash kerak. Shuning uchun darslarda hamma narsa motivatsiya bo'lishi kerak: o'quv materialini idrok etish ham, faoliyatning bir turidan ikkinchisiga, nutq mashqlarining bir turiga o'tish.

Shunday qilib, tajriba guruhidagi kichik maktab o'quvchilarining til kompetensiyasini rivojlantirish natijalari nazorat guruhidagi natijalardan yuqori. Masalan, tajriba guruhidagi mashqlarni takrorlashda nutq 25% ga, tinglash esa 28% ga yaxshilangan. Shunga o'xshash natijalar o'qishda (25,9%) kuzatiladi. Eksperiment yakuniga ko'ra, yozish ballari 28,6% ga oshdi.

Kichik maktab o'quvchilari uchun til kompetensiyasini rivojlantirish modelini amalga oshirishda darslarga ingliz tilida multfilmlar tomosha qilish, asl matnni tinglash, ochiq o'yinlar, chet tilidagi nutq elementlari bilan mashqlar, vizual tarqatma materiallar va kartalarni kiritish zarurati aniqlandi. Ushbu model kichik

maktab o'quvchilarining ingliz tili darslarida til kompetentsiyasini yaxshilashga yordam berdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Biboletova M.Z., Trubaneva N.N. "English with leasure" o'quv majmuasi uchun ingliz tili kursi dasturi // Umumiy ta'lim 2-11 sinflar uchun ingliz tilidan zavqlaning. tashkil etish - Obninsk: Sarlavha, 2012. - 49 p.
2. Averin V. A. Shaxsning psixologik tuzilishi // Shaxs psixologiyasi: darslik. nafaqa. - Sankt-Peterburg: Mixaylov V. A. nashriyoti, 1999. - 89 p.
3. Azimov E. G., Shchukin A. N. Uslubiy atama va tushunchalarning yangi lug'ati (tillarni o'qitish nazariyasi va amaliyoti). - M.: IKAR, 2009. - 448 b.
4. Penskaya Z. P. Multimediadan foydalangan holda texnikum talabalarining lingvistik kompetentsiyasini shakllantirish: referat. dis. ...kand. ped. Sci. - Astraxan, 2010. - 23 p.
5. Boshlang'ich umumiy ta'lim bo'yicha federal davlat ta'lim standarti (Rossiya Ta'lim va fan vazirligining 2010 yil 26 noyabrdagi 1241-son, 2011 yil 22 sentyabrdagi 2357-son buyrug'i bilan o'zgartirilgan). - 29 b.